

BİREY TOPLUM EĞİTİM VE ÖĞRETMEN

Gülbahar Gül (*)

ABSTRACT

The society has the attitude and behaviour criterions and values that school has the responsibility to get the students to acquire. There is a close relationship between culture that reflect the life style of the society and education that teaches the societal life with the purpose of linng it. Education is one of the cultural factors that develops the individuals' personality. In contemporary societres, the work of transforming new generations in to society members is not left to chance. They build their own education systems in order to meet this requirement that is important for the society. The most important part of the education system is the teacher. The success of the educational system mainly depends on the qualities of the teacher that will run the system. In our society, the role of the teacher is getting more important, but on the other hand his/her status level is getting decreased. Teachers should be provided with the status that is appropriate with their role requirements.

Keywords: Individual, social, culture, education, teacher

ÖZET

Eğitimin konusu insandır. İnsan bazı özelliklerle donanık bir organizma olarak belli bir toplum ve kültür içine doğmakta ve toplumda toplumsallaşarak bireyselleşmektedir. Toplum, okulun öğrencilere kazandırmaya sorumlu olduğu tutum ve davranış ölçütlerine değer yargılarına sahiptir. Eğitim olabilmesi için toplumsal bir ortamın olması koşulu vardır. Toplumun yaşam biçimini anlatan kültürle toplumsal yaşamı yaşamak amacıyla öğreten eğitim arasında yakın ilişki vardır. Eğitim insan kişiliğini geliştirmede kültürel etkenlerden biridir. Çağdaş toplumlar yeni kuşakları toplum üyeliğine dönüştürme işini raslantıya bırakmazlar. Toplum açısından önemli olan bu gereksinimi karşılamak için kendi eğitim sistemlerini oluştururlar. Eğitim sisteminin en önemli ögesi öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı, temelde sistemi işletecek olan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Toplumumuzda öğretmenin rolü giderek artmakta ve buna karşın statüsü azaltılmaktadır. bu rollerin gereğine uygun statü kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Anahtar sözcükler :Birey, toplum, kültür, eğitim, öğretmen.

İnsan, bazı özelliklerle donanık bir organizma olarak belli bir toplum ve kültür içine doğmakta ve o toplumda toplumsallaşarak bireyselleşmektedir. Birey ve toplum yesi olarak insanın eğitim gereksinmesini karşılayan retmenlerdir.

I. Birey

Eğitimin konusu insandır. İnsan, biyo, kültürel, toplumsal ve psikolojik bir varlık olarak tanımlanmaktadır. İnsanın temel yapısı, biyolojiktir. Çünkü o 23 anneden, 23 babadan aldığı 46 kromozoma ve yaklaşık 20 trilyon hücreye sahiptir. Bu yapı onun gizilgüçlerini de oluşturur. İnsanın, bilişsel, duyuşsal, devinişsel, algısal alanlarla ilgili doğuştan getirdiği özellikleri vardır. Doğuştan getirilen gizilgçler eğitimle geliştirilebilir. Çünkü eğitimin görevlerinden biri de insanın yeteneklerini en üst sınıra getirmektir (Sönmez, 1994, s.18).

İnsanın kalıtsal gizilgçleri eğitimle ve içinde yaşadığı çevrenin etkisiyle daha da gelişir. İnsan bu gelişen gizilgçleriyle kendinin ve toplumun gereksinmelerini karşılamak için bir meslek seçerek yaşam boyu hizmet, mal, düşünce reter. İnsanın ürettiği bu ürünler bir yandan onun yaşamasına gereken kaynakları sağlarken bir yandan kültüre yeni değerler katar. Böylece insan yeni kültürel değerlerin yaratıcısı olur (Başaran, 1994, s.13).

Toplum insanlardan oluşur. Toplumun yaşayabilmesi için, içinde yaşayan insanları, üyelik niteliğine kavuşturması gerekir. İnsanların, bir toplumun yesi olabilmeleri, o toplumun toplumsal ilke ve kurallarını uygulamaları; kültürel değerlerini benimsemeleri ile olanaklıdır. Bir toplumun üyelik nitelikleri ile donanmış insanlar, topluma bağlı kalabilir; toplumu yaşatmak için yüklendikleri sorumluluğun gereklerini yerine getirebilirler. Bir insan, içinde yaşadığı toplumun ilke ve kurallarına, uygun davrandığı ve toplumsal etkinliklerine katıldığında toplumsallaşmıştır (Başaran, 1994). İnsan gelişimi biyolojik olgunlaşma ve toplumsallaşmadır.

İnsanın, biyolojik, kültürel, toplumsal özelliklerinin etkileşimi sonucu psikolojik yapısı oluşur. İnsanın psikolojik yapısı onun duyuşsal alanıyla ilgilidir. Bunlar, ilgi, kaygı, kişilik, gdelenmişlik, kendini gerçekleştirme, sevgi, korku, zgven vb. zelliklerden oluşur (Sönmez, 1990, s.57).

İnsan önce toplumsaldır, sonra bireysel. İnsanın yetenekleri onun toplumda yaşamasını sağlar. Bu yeteneklerin gelişmesi için topluma, toplumsal ortama gereksinimi vardır (Ergun, 1987, s.26).

II. Toplum

Toplum, insan davranışlarını düzenleyen toplumsal kurumların oluşturduğu bir sistemdir. Bu yaklaşım, toplumu, eylem ve ilişkileri belli kurallara bağlanmış olan insanlar topluluğu olarak görmektedir. Toplum, kendi kendini devam ettiren, belli bir fiziksel yeri olan, varlığını uzun zaman sürdüren ve bir yaşam biçimini paylaşan insanlar topluluğudur (Kongar, 1985).

Başka bir tanımla toplum, birçok küçük grubun oluşturduğu insan kitlesidir. Bunlar aile, okul, arkadaş grupları, demekler, meslek kuruluşları vb. dir (İnceoğlu, 1993, s.99).

Toplum iki yönden incelenebilir (Küçükahmet, 1998, s.7):

a. Sosyolojik yn b. Kültürel yn

Sosyolojik Yönden Toplumun İncelenmesi

Her toplumda çocukların yetişmesine o toplumdaki kurumlar etki yapmaktadır. Bu kurumların başında aile ve okul gelmektedir. Bu etkilerin olumsuzlarını olumluya dönüştürmek ve olumlularını geliştirme görevi eğitim kurumuna yani okula verilmiştir.

Eğitim, okula gelmeden önce ailede, çevrede ve okul sırasında da okula paralel olarak toplumda süre gelmektedir (Varış, 1991, s.12).

Eğitim sadece okulların ürünü değildir. Sosyologlar "koşut okul"un önemini vurgulamaktadırlar. Bir çocuğun, okulu bitirdiğinde edinmiş olduğu kazanımlar işte bu koşut okuldan gelmektedir. Çocuk yaşadığı ortamdan - her zaman zenginleştirici olmasa da - çok sayıda uyarı alıyor, eğitiliyor, kişiliğinin bazı özelliklerini böylece kazanmış oluyor.

Kültürel Yönden Toplumun İncelenmesi

İnsan varoluşunda kendisinden güçlü olan çevreyi, kontrol etmek ve gereksinimlerini karşılamak amacı ile etkileşim içinde olmuştur. Başka bir söyleyişle; insanda merak etme, deneme ve bunların doğal sonucu öğrenme güdüsü doğuştan vardır. Öğrenme güdüsünün varlığı, her geçen gün yeni öğrenmelere yol açmıştır. Öğrenilenlerin yaşama geçirilmesi ve onun bir parçası haline gelmesi insanlık tarihi boyunca sürmüştür ve toplum yaşamının temelini, kültürünü oluşturmuştur (Kısakürek, 1984, s.1).

İnsan gelişimi kültürün içinde gerçekleşir. Hiçbir insan içinde bulunduğu kültürden bağımsız olarak davranamaz (Kağıtçıbaşı, 1998).

Kültür

Genel bir tanımla kültür, doğanın yarattıklarına karşılık insanlığın yarattığı herşey başka söyleyişle, bir toplumun maddi ve manevi alanlarda üretmiş olduğu ürünlerin tümü olarak kabul edilmektedir. Kültür, bir toplumun tüm biçimidir. İnsan davranışının öğrenilen yönüdür. Özel bir kültür, o toplumdaki insanların toplam olarak paylaşılmış yaşam biçimleridir. Onların duygu, düşünce ve davranışlarından oluşan kalıplardır. Maddi olabileceği gibi (konutlar, giyimleri, kullandıkları araç gereçler vb.) manevi öğeleri (din, hukuk, sanat, dil, gelenekler vb.) de içerir (Tezcan, 1997, s.16).

Güvenç (1972, s.97) ise kültürü, toplum, insanlık, eğitim süreci ve kültürel içerik gibi değişkenlerin bir işlevi olarak görmektedir.

Kültür, tüm toplumlar için yaşamının bir yolu olarak da tanımlanabilir. Yaşamın bu yolu birçok davranışın ayrıntılarını içerir. Bunlar belirli bir durumda toplumun tüm üyelerinin beklenen tepkileri göstermesidir. Böylece bireylerin gösterdiği değişik davranışlara karşın toplumdaki insanların çoğu benzer durumlarda benzer davranışlar gösterebilirler (Linton, 1945, s.19).

Anlamların, değerlerin ve normların bireyler ve gruplar arası etkileşimi, "ideolojik kültür"ü, nesnel, devredilen, toplumsallaşmış değerler, normlar, "davranışsal kültür"ü, maddi eşyalar enerjiler, kamuya mal olmuş araçlar "maddi kültür"ü oluşturur (Sorokin, 1962, s.313).

Kültür bir toplumda paylaşılan ortak ürünlerden, toplum ise ortak kültürü paylaşan ve birbirleriyle etkileşimde bulunan insanlardan oluşur. Toplum kültür olmadan varolamayacağı gibi, kültür de kendisini koruyan ve geliştiren bir toplum olmadan varlığını sürdüremez.

Gerçekte insanın olma biçimi yaşama biçimine bağlıdır. İnsan kültürü yaratır, kültür de insanı yaratır. Bu durum kültürleşme ile gerçekleşir. Kültürleşme, bireyin kendi kültürünü oluşturan düşünce eylem ve duygu biçimlerini özümsemesidir (Tezcan, 1997, s.16). Birey ve toplum birbirinin ayrılmaz parçalarıdır. Aralarında yoğun bir etkileşim vardır. İnsanın bireysel bir yönü olduğu kadar (onu da içeren) neredeyse tüm sosyal etkinliklerini çevreleyen toplumsal yönü vardır. Ancak kültürel yapı, değişmez ve durağan bir ilişki örüntüsü olmadığına göre sadece kültür insanı şekillendirmemekte insan da kültürü yeniden yorumlayarak oluşturmaktadır (Aydın, 2000, s.8). Kültür tarafından kontrol edilen eğitim de kendisini yaratan kültürü etkileyen bir güç olmaktadır.

Eğitim, toplumsal bir olgu ve olaydır. Bireyleri toplum ortamında toplumsal değerlerle uyumlu olarak etkileme, söz konusu değerleri bireylere kazandırma sürecidir. Eğitimin olabilmesi için toplumsal bir ortamın olması koşulu vardır. Toplum olmayan yerde eğitimden söz edilemez.

İster sosyolojik ister kültürel yönden ele alınsın her toplumun gelişerek sürekliliğinde ve başka ülkeler arasındaki yerini almasında eğitim kurumlarına, yani okullara büyük görevler düşmektedir (Küçükahmet, 1998, s.7).

Kültür ve eğitim

Toplumun tüm yaşam biçimini anlatan kültürle, toplumsal yaşamı yaşanmak amacıyla öğreten eğitim arasındaki ilişkinin yakınlığı açıkça görülmektedir.

İnsanın kalıtsal güçlerinin geliştirilmesi, böylece istenen özelliklerle donanık bir kişiliğe kavuşması için kullanılacak en etkili araç, eğitimidir. Eğitim kişilik geliştirmede bir çevre etkenidir. Kişiliğin gelişmesini sağlayan çevre, insanın içinde büyüdüğü kültürdür. Eğitim, insan kişiliğini geliştirmede kültürel etkenlerden biridir (Başaran, 1994, s.25).

Eğitim, insanı kültürel yaşama hazırlayan tüm toplumsal süreçleri içerir. Kültürü paylaşan henüz tam olarak toplumsallaşmamış insan derece derece kültürün üyesi ve alıcısı konumuna gelir. İnsanlar ve toplumsal kurumlar bireyin kültürlenme süreci için gereklidir. Birey onlarla nasıl ilişki kuracağını öğrenir. Onların tavırlarını, davranışlarını, dillerini örnek alır (Guttek, 1997, s.4).

Çağdaş toplumlar yeni kuşakları toplum üyeliğine dönüştürme işini raslantıya bırakmazlar. Toplum açısından önemli olan bu gereksinimi karşılamak için toplumlar kendi eğitim sistemlerini oluştururlar. Bir toplumun geleceği ancak böyle bir sistemle büyük ölçüde kontrol altına alınabilir. En geniş anlamıyla toplumsallaşma bireyin eğitimi demektir.

Okul

Toplumda var olan bütün sosyal, kültürel kurum, olgu ve değerler bireyin eğitimi etkiler; ancak bireyin eğitiminden sorumlu olan ve bu amaçla oluşturulmuş kurum okuldur (Varış, 1991, s.13).

Toplumsallaştırma kurumu olan okul, eğitim ve öğretim sürecinde iki temel işleve sahiptir. Bunlardan biri uyum diğeri bilgilendirmedir. Ancak, yapılan bir araştırmada, öğrencilerin okulla ilgili algıları incelendiğinde, en sık dile getirdikleri işlevin "bilgi sağlayıcılık" olduğu saptanmıştır. Oysa okulun sosyal bir çevre olarak toplumsallaştırma işlevi, çocuğun sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklere uyumu, bilgilendirme işlevine göre çok önemlidir (Yavuzer, 2000, s.87).

John Dewey, okulun birinci işlevinin toplumun kültürünün belli öğelerinin

belli dönemlerde yetişen kuşaklara aktarılması ve kavratılması olarak belirtmiştir. Dewey'e göre, okulun ikinci işlevi, öğrenmeye uygun bir özel çevrenin hazırlanmasıdır. Sosyal ve kültürel çevrenin istenilmeyen yanlarının okul adı verilen bu özel çevrenin dışında tutulması gerekir. Öğrencinin çevresi ile dengeli bir ilişki kurmasını sağlamaya çalışan okul, öğrencinin kültürel çevresini zenginleştirmeye önem vermelidir. Bugünün okulu özel bir toplumdur. Sadece bir öğrenme yeri değil, toplumsal bir ortamdır. Bu özel toplumun genç ve yetişkin üyeleri olan öğrenciler ve öğretmenler, ortak bir yaşamı paylaşırlar (Akt.: Aydın, 1987, s.38).

Okul; çocukların olayları ve kavramları öğrendiği, onların kişilik gelişimi ve sosyal etkileşim becerileri kazandıkları yerdir. Okul ayrıca çocuğun benlik ve kimlik kavramlarının gelişimini de etkileyen sosyal bir kurumdur (Kaplan, 1990, s. 187).

Her toplum, insanını kendi tarihsel, kültürel ve siyasal özelliklerine uygun olarak eğitmek ister. Bu eğitim, planlı ve sistemli olarak okullarda öğrenme ve öğretme etkinlikleriyle gerçekleştirilir. Okulun varlık nedeni öğrenciler olduğuna göre okul, öğrencilerin daha iyi öğrenmelerini sağlamayı amaçlamalıdır.

Öğrenme, bireyin yaşam süresi içinde her an var olan bir olgudur, bir süreçtir. Ancak öğrenmenin gelişi güzellikten kurtarılarak bir sisteme bağlanması gerekmektedir. Bireye istenenleri öğretme ve bunda ekonomi sağlama amacıyla eğitim ve öğretimin planlı olması gerekmektedir. Planlı öğrenme olayını gerçekleştirmek için okul adı verilen kurumlar oluşturulmuştur. Okulda, bireyin planlı ve programlı bir şekilde yetişmesi, zamanla planlı ve programlı bir toplumun yaratılması anlamına gelir. Bu yönden yaklaşıldığında, okul, iyi bir toplum yaratmak için bireyler üzerinde çalışılan bir atölye olarak görülebilir. Bunun karşıtı da doğrudur. Başka toplumsal kurumlar gibi okul da toplumun bütün özelliklerini zayıf ve güçlü olan yanlarını yansıtır; toplumsal durum ve olaylardan en çok etkilenen kurumlardan biridir (Varış, 1991).

Okula yeni başlayan bir çocuk, toplumca istenilen temel davranışların bir bölümünü ailede öğrenmiştir. Okul, onun eğitimin amaçlarına uymayan davranışlarını değiştirmeye, ona istenen yeni davranışlar kazandırarak eğitimeğe çalışır. Böylece okul, çocuğu kültürlenmeyi ve toplumsallaştırmayı, eğitimin amaçlarına uygun olarak sürdürür. Okul eğitim amaçlarını gerçekleştirmede bir araçtır. Öğretmenin rolü okulun özellikleri tarafından belirlenir (Goble ve Porter, 1977, s.23).

III. Eğitim

İnsanın eğitimden beklentisi, gereksinmelerini doyurmada kendisine yardım etmesidir. İnsan yeteneklerini geliştirerek kendini gerçekleştirmede, kendini anlatmada başkalarıyla iyi iletişim, ilişki kurmada, birlikte çalışmada, sağlıklı yaşamada, sorunlarını çözmeye, kendine ve evrene ilişkin gerçekleri araştırmada ve öğrenmede yeterli olmak ister. İnsan bu gereksinmelerinin düzeyine, niteliğine ilişkin istekleriyle nasıl bir insan olması gerektiğine ilişkin bir model çizer.

Toplumun eğitiminden beklentisi, yaşamasını sürdürmesi için insangücü girdisini, kendi gücüne çevirmesidir. Toplumun insangücü girdisi, kendi üyeleridir. Toplum üyelerinin topluma yabancılaşmasını önlemek, toplumun yaşamasını

sağlamak için eğitilmesi gereklidir. Bunun için toplum üyelerinin kendi ilke ve kurallarına uygun olarak toplumsallaştırılmasını; kültürel değer ve davranış kalıplarını benimseyerek kültürlenmesini; toplumsal değişmelere uyarlanmalarını; olumlu, iyi ilişkiler geliştirmelerini ister. Toplum böylece üyelerinin ne nitelikte olması gerektiğine ilişkin bir model oluşturur.

İnsan kendisi için çizdiği model ile toplumun kendine çizdiği modelin gerektirdiği yeterlikleri kendi başına kazanamaz. İnsan bu yeterlikleri kazandıracak bir başkasına başvurma gereğini duyar. Toplum da üyelerine kazandıracığı yeterlikler için eğitim kurumunu oluşturur. Böylece birey ve toplum üyesi olarak insanın eğitim gereksinmesini karşılayacak öğretmenler yetişmeye başlar (Başaran, 1994, s.75).

a. Eğitim tanımları

Eğitim alanında çalışan bilim insanlarının ortaya koydukları tanımlar çeşitlilik göstermektedir. Bilim insanlarının ve öğretmenlerin herbiri eğitimi tanımlarken yalın olarak tanımlama yerine yapılmasını uygun bulunduğu belli bir eğitimi yansıtacak biçimde bir tanım ortaya koymuşlardır. Böylece tanımlarda süreçten çok amaçlar rol oynamaktadır. Eğitimin geniş bir alan olması onun değişik yönlerden görülmesine yol açmaktadır. Bu görünüşe göre de değişik tanımlarının yapılması doğaldır.

Bu tanımların benzerlikleri gözönünde tutularak -birbirine benzeyenler bir kümede toplanarak- iki görüş ya da iki yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Bu iki görüşten biri sosyolojik görüş öteki ise psikolojik görüş olarak nitelenebilir.

Sosyolojik görüşe göre eğitim, yetişkinlerce çocuklar ve gençler üzerinde uygulanması gereken bir eylemdir. Bu eylem, geçmişin ve ataların kalıtını onlara aktarmayı, yaşamlarını sürdürecekleri topluma daha iyi uyabilmeleri için fikirler ve gelenekler vermeyi içerir.

Psikiyolojik görüşe göre eğitim, her bireydeki yetenekleri en üst düzeyde geliştirmelidir ve bu geliştirme, bireyin gelecekteki başarılarını sağlama yönünde olmalıdır (Ergun, 1987, s.15).

Günümüzde eğitim, insanın kalıtımla getirdiği temel gereksinimlerini ve yeteneklerini yönlendirebilmekte, bunları kendi sınırları içinde en üst düzeye kadar ulaştırabilmekte ve geliştirebilmektedir (Başaran, 1993, s.26).

Eğitimin sözlük anlamı bireyin; fiziksel, zihinsel ve törel yetilerini geliştirme eylemi, toplumun kurallarını öğrenmesi ve uygulamasıdır. Başka söyleyişle eğitim, bireyin yetişmesini ve gelişmesini sağlamaya özgü araçların işletilmesidir (Adem, 2000).

Dictionary of Education'da eğitim, bireyin yaşadığı toplumda, uygulama değeri olan yetenek, yöneliş ve diğer davranış örüntülerini kazandığı süreçler toplamı olarak tanımlanmakta; ayrıca eğitimin bireyin toplumsallaşmasında ve bireysel gelişimin oluşmasında seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan toplumsal bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Demirel, 1987).

Toplumun genç üyelerinin var olan kültüre yetişkin üyelerce bilinçli, amaçlı ve düzenli biçimde hazırlanması sürecidir (Ozankaya, 1980, s.45).

Eğitim, genel anlamda, bireyde davranış değiştirme sürecidir. Başka bir anlatımla eğitim sürecinden geçen kişinin davranışlarında bir değişme olması beklenmektedir. (Varış 1991, s.5)'a göre eğitim, "sosyal ve kültürel olgular ile

bireysel olgulara ilişkin değişkenlerin etkileşimidir." Bu etkileşim sonunda kişinin amaçları, bilgileri, davranışları, tutumları, idealleri ve ahlak ölçüleri değişir.

Eğitim, "çevre düzenlemesi yoluyla bireyde istendik davranış değişikliği oluşturma süreci" olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre birey, içinde bulunduğu durumla yeterli bulunmuyor, istendik davranışlarla donatılmak isteniyor. İstendik davranışlar, öğrenme süreci ile kazanılmaktadır. Öğrenme süreci ise öğrenciler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Sönmez, 1986, s.49).

E. Durkheim, eğitimi; henüz toplumsal yaşam için hazır olmayanlara, yetişkinler tarafından uygulanmış bir eylem olarak tanımlamaktadır (Başar, 1987, s.10).

Eğitim, birey ve toplumun, sosyal, ekonomik ve politik gelişmede değişmelere uyabilmesini sağlayan süreçtir (Taymaz, 1984, s.65).

Eğitim, toplum için geçerli davranış kalıplarının toplumsallaşma ve toplumsal denetim aracılığıyla gerçekleştirilmesidir (Gökçe, 1984, s.26).

Eğitim, kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu temel alan, bireyi yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri, tutum ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreçtir (Tezcan, 1991, s.4).

Eğitim, bireyin tüm niteliklerini geliştirerek, onun üretim süreci içinde daha verimli ve üretken olmasını olanaklı kılarken, yaşamı ve içinde bulunduğu süreci sorgulayan, bilgi, beceri, etik, sanat, kültür vb. alanlarda yetkinleşmesini, bireyselleşerek toplumsallaşmasını da sağlayan, insanın insan olmasına yardım etme bilim ve sanatı olarak tanımlanabilir (Eroğlu, 1998, s.47).

Eğitimin içerik ve süreç yönünden de tanımları yapılmaktadır.

Eğitimin içerik tanımları: Bu tür tanımlar eğitimin kime, niçin verileceğini; ona neler kazandıracaklarını gösterirler. Örneğin, "Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği"dir (Oğuzkan, 1989). Eğitimin bu tanımında, eğitimin yeni kuşaklara verileceği gösterilmekte; eğitimin niçin verileceği "toplum yaşayışında yerlerini almak için" olarak anlatılmakta; neler verileceği ise "bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmek, kişilik geliştirmek" olarak belirtilmektedir.

Eğitimin içeriğini belirleyen eğitim tanımları, içerik değiştiğinde yetersiz kalırlar. Bu tanımlar, belli kişilerin, belli bir konuda ne için yetiştirileceğini göstermek için gereklidir. Bir okulun, bir işyerinin, bir kurumun belli bir konuda yapacağı eğitim için bu tür tanımlar yapılır.

Eğitimin Süreç Tanımları: Eğitimin oluşumunu anlatan tanımlara süreç tanımları denir. Eğitimin süreci, durumdan duruma kültürden kültüre değişmediği için, bu tür tanımlar daha genel ve soyuttur. Örneğin, "Eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir" (Ertürk, 1997, s.12). Bu tanımında eğitimle değiştirilecek olan bireyin davranışdır. Davranışın değişmesi ancak bireyin kendi yaşantısı yoluyla olabilir. Bireyin davranışını değiştirmenin eğitim olarak adlandırılabilmesi için davranışın istendik biçimde (toplumun istediği) ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak değiştirilmesi gerekmektedir. Eğitim, bütün bunların zaman akışı içinde yer aldığı bir süreçle oluşur. Böylece eğitimin niteliğini oluşturan dört durum ortaya çıkmaktadır.

1. Eğitim, eğitilen bireyde istenilen davranışı oluşturma işidir.
2. İnsan bir davranışı ancak yaşayarak kazanabilmektedir. (Düzenlenen bilgi ve çevre ile etkileşim sonucunda).
3. Eğitilende oluşturulacak davranış önceden saptanan eğitim amaçlarına uygun olmalıdır.
4. İnsanda davranışın oluşturulabilmesi, planlanmış bir eğitim sürecinden geçmesine bağlıdır (Başaran, 1994).

Eğitim sözcüğünün farklı tanımlarının ortak yanı, onun davranış değiştime, davranış oluşturma, davranış geliştirme süreci ve amaçlı etkinlikler bütünü olmasıdır.

Öğretim ve öğrenme, davranışın sağlanması amacıyla yapılan ön çabalardır. İnsanların öğrenim düzeylerinin göstergesi diplomaları, eğitim düzeylerinin ise davranışlarıdır (Başar, 1994, s.11).

Tanilli (1988, s.16), eğitimi ve yetiştirilecek bireyi şöyle tanımlamaktadır:

"Bireyin aklını, duygularını, davranışlarını geliştirmek onları insansal hedeflere yönelmektir. Çocuktan sadece yargılaması yerinde, zeki bir insan olmasını sağlamak değil, doğuştan gelen bütün yetenekleri açılıp serpilmiş yeni yetenekler kazanmış, karşılaştığı yeni durumlara uyum sağlayabilen, kendini değiştirmesini bilen dengeli bir kişilik geliştirmektir. Öte yandan, kökünden söküp koparmadan geliştirmek; dallarını kırmadan zenginleştirmek; ulusal kültürün zenginlik ve değerini yadsımadan evrensel kültür değerleriyle donatmak; insanı, dünyadaki yeri konusunda bilinçlendirmek, geçmişe neler borçlu olduğu ve geleceğin nasıl olacağı konusunda bilinçli kılmak; insana, geleceği kendi ellerinde tuttuğu güvenini vermek ve buyruğu altına aldığı doğa güçleri üzerindeki egemenliğini sürdürerek bu güçlere tutsak olmamanın kendine bağlı olduğunu öğretmek... özette insan yaratmaktır eğitim".

Eğitimin en temel hak olduğu evrensel olarak kabul edilir. Bu kabul eğitimin, bireylerin toplumda kendilerini en yüksek düzeyde gerçekleştirebilmeleri için onlara yardım etme süreci olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Eğitim sistemi yoluyla bir yandan bireylerin gelişmesi sağlandığı gibi, toplumlar da belli değer ve normların sürekliliğini sağlarlar.

İnsan hakları belgeleri ise eğitimi, "insan kişiliğini tüm yönleriyle geliştiren, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı pekiştiren bir etkinlik" olarak tanımlar. Bu tanıma göre; insan kişiliğini geliştiren, başka söyleyişle insanı özgürleştiren eğitimin işlevleri şunlar olabilir:

- "Bakma ve koruma (özellikle çocuklar ve gençler için);
 - "Kişide var olan tüm yetenekleri geliştirme;
 - "Çevreye ve topluma dinamik uyum sağlamaya yarayacak becerileri kazandırma;
 - "Öğrenme yollarını öğretme;
 - "Bilimsel bilgiyi ve çağdaş teknolojiyi tanıtmak;
 - "Yaşamsal beceriler ve davranışları kazandırma;
 - "Yurttaşlık bilinci kazandırma;
 - "İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirip pekiştirme;
 - "Mesleki bilgi ve becerileri kazandırma;
 - "Yerel, ulusal ve evrensel kültürü tanıtmak.
- Uygulanan eğitimin bu işlevleri yerine getirebilmesi; eğitim politikasının

belirlenmesinde, eğitimin planlanmasında, programlanmasında, yönetiminde, eğitim yöntemlerinde maddi koşulların hazırlanmasında, öğretmen yetiştirmede bir dizi önlem almayı gerektirir (Altunya, 1999, s.79).

b. Eğitimin amacı

Tanımlar gözden geçirildiğinde eğitimin bireysel ve toplumsal olmak üzere iki boyutunun olduğu, başka söyleyişle, eğitimin hem bireye hem de topluma yönelik amaçlarının bulunduğu görülmektedir.

Eğitim sisteminin amaçladığı ürünü elde etmede gösterdiği başarı, sözkonusu toplumsal ve bireysel amaçlar ve gereksinimlerle tutarlı olduğu ölçüde anlam taşır. Çünkü eğitim gerçek yaşamdan ve gereksinimlerden uzaklaştığı durumda insan ve parasal kaynaklar boşa harcanmış olacaktır (Adem, 1981).

Her eğitim sistemi önceden belirlenmiş amaçlar için tasarlanır. Eğitim sistemlerinden beklenen yetişmiş insangücüdür. Yetişmiş insangücünün niteliği yaratıcılık, bilgi, kavrama vb. bilişsel yetenekler; ilgi, tutum gibi duyuşsal özellikler; algı, duyum ve davranış türünden devinişsel beceriler olarak tanımlanabilir.

Her ülkenin önem verdiği değerler vardır. Bu değerler eğitimin amaçlarını ve yönünü belirler. Eğitim sistemi bu amaçlara ulaşmak için etkinliklerde bulunur. Amaçlar, eğitim yolu ile öğrencilere kazandırılacak yeterlikleri (davranışları) gösterirler. Amaçlar belirlendikten sonra, programın içeriği, izlenecek yöntem ve değerlendirme araçları geliştirilir (Popham, 1986).

Belirli bir alana yönelik olarak çalışma yapıyorsa, o alandaki değerlerin, yeterliliklerin, aranan niteliklerin saptanması gerekir. Bunun için eğitimciler iki önemli kaynağa başvururlar. Bunlar, bireyin ve toplumun gereksinimleridir.

Bireyin ve toplumun gereksinimlerini dikkate alarak geliştirilen genel amaçlar öğrencilerde var olan özellikleri bir yetiştikten beklenen davranışlara dönüştürmede izlenecek süreci yönlendirir. Eğitim kurumu, belirli bir öğrenme ortamı oluşturarak öğrencilere yetişkinlikte beklenen davranışları kazandırmaya çalışır (Ergun, 1999, s.193).

Bir toplum; varlığını sürdürebilmek için, toplumu oluşturan tüm bireyleri, amaçlarına göre yetiştirmek zorundadır.

Bu zorunluluk;

"bireyin topluma uyumunu sağlama,

"toplumun moral değerlerini yükseltme,

"bireyin kişiliğini geliştirme,

"bireyin mesleki yeterliliklerini artırma, vb. içermektedir (Adem, 2000),

Öğretmen, eğitim amaçlarının öğrenciler tarafından tanınarak kendi amaçları haline getirmelerine yönelik çalışmalar yapmalıdır. Bunun için dersler ve konular öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerinin bir parçası olarak (halinde) sunulmalıdır.

IV. Öğretmen

Eğitim sisteminin en önemli ögesi öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı, temelde sistemi işletecek olan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Hiçbir eğitim modeli, yapıyı işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretemez. Bu nedenle "Bir okul, içindeki öğretmenler kadar iyidir" denilebilir (Kavcar, 1998, s.134).

Teknolojinin hızla ilerlediği, insanlığın yaşamını kolaylaştırmak için çok çeşitli aletler yaptığı günümüzde öğretimi kolaylaştırmak üzere yapılan öğretim makineleri, bilgisayarlar bile öğretmenin değerini azaltmamıştır. Öğrenme etkinliği, sadece öğrenilecek konu ile öğrenci arasındaki mekanik bir etkileşim olmayıp, sıcak insan ilişkilerini de gerekli kılan bir etkinlik olduğundan, hangi tür öğrenme gereci kullanılırsa kullanılsın öğretmenin öğretimdeki rolü azalmamaktadır. (Oktay, 1991, s.189).

Eğitimin amacı, bireylerde toplumca istendik davranışları oluşturma ve geliştirmedir. Hedef alınan davranışlar, program hazırlama, fiziksel ortamı düzenleme, araç-gereç sağlama, öğretim etkinliklerini uygulama ve sonucu değerlendirme gibi işlemleri içermekte olup, bu işlemleri yürütme sorumluluğu öğretmene aittir. Öğretmen yüzyıllardır öğretim sürecinde başrolü oynamaktadır (Kuzgun, 1991, s.72).

İnsan davranışı oluşturmadaki görevi güç ve karmaşık olan öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitimi görevini yürütürken, diğer yandan davranışları ile onları etkiler. Öğretmenin bilgi ve becerisi kadar öğrenciye yaklaşım biçimi de önemlidir. Öğrencide istendik davranışların oluşması temelde öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Sahip olduğu tutum ve davranışlarıyla iyi bir model olabilen öğretmen istendik davranışların ortaya çıkmasında önemli bir etkidir. Bu durum öğretmenlerin nitelikleri ile öğrencilerin nitelikleri arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır (Kalkan, 1997, s.59).

Eğitim ve öğretimin niteliğini etkileyen en önemli kişi öğretmendir. Eğitim sisteminden verimli sonuç alabilme büyük ölçüde öğretmen kalitesine bağlıdır. Çünkü öğretim-öğrenme ortamının en önemli değişkenlerinden biri öğretmendir. Bir öğretmenden, öğretim-öğrenme ortamında pekiştirici, ipucu, dönüt, düzeltme kullanması, öğrencinin derse katılımını sağlaması, geç ve güç öğrenenlere yardım etmesi, cezaya başvurmaması, değerlendirme sonuçlarına göre her öğrencinin varsa; eksiklerini tamamlaması, yanlışlarını düzeltmesi, alanında yeterli bilgi ve becerilerle donanık olması, hoşgörülü, sevecen, anlayışlı olması, buna karşın öğretim-öğrenme ilkelerinden ödün vermemesi gibi davranışlar beklenir (Sönmez, 1994, s.108).

Eğitimin niteliği büyük ölçüde öğretmenlerin niteliği ile doğru orantılıdır. Bu nedenle eğitim sisteminde görev alacak öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içinde yetiştirilmeleri eğitim hizmetlerinin niteliği yönünden önem taşımaktadır.

Öğretmenin tanımı

Öğretmen 1. Resmi ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına rehberlik etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse 2. Bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kişi 3. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlikleri kazanarak öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş olan kişi (Oğuzkan, 1981, s.121).

Öğretmen, "devletin eğitim politikasını uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikayı etkileyen, eğitimde uzmanlık çalışmalarından yararlanan, aynı zamanda bu çalışmalara sorun sağlayan önemli kişidir" (Varış, 1973, s.48).

Öğretmen, geniş anlamda, öğrenciyi grup içinde birey olarak tanıyabilen,

onun öğrenmesini etkileyen etkenlerle ilişkisini yorumlayan, istenen performansa en iyi hangi yolla ulaşabileceğini yordayabilen, bu anlamda geliştirdiği planı başarıyla uygulayabilen kişidir (Ülgen, 1995, s.251).

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığını bağlı okullarda görevli eğitim personelidir (Dilaver, 1994', s.19).

Öğretmen, bir eğitim kurumunda bilgi, görgü ve davranışları ile çocukların ve gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik eden ve yön veren kişi olarak tanımlanabilir. Öğretmen, öğrenmeyi kılavuzlayan kişidir. Çeşitli yöntem ve tekniklerden yararlanarak öğrenme yaşantıları düzenler ve öğrencilerin istedik davranışları kazanıp kazanmadığını değerlendirir (Fidan ve Erden, 1994, s.75).

Unesco/ilo'ya göre öğretmen "okullarda öğrencilerin eğitimiyle görevli (eğitiminden sorumlu) olan tüm kişiler" olarak tanımlanmaktadır (Gülmez, 1991, s.27).

Meslek olarak öğretmenlik

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu Öğretmenlik Mesleğini şöyle tanımlamaktadır:

Madde 43. Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.

Öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.

Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır. Bu öğrenim lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere de imkan verecek biçimde düzenlenir (MEB, 1973).

Öğretmenlik mesleğinin saygınlığı

Bireyin toplumdaki statüsü / statülerine dayalı rollerin bütününde olduğu gibi mesleksi rolleri de değişik biçimlerde değerlendirilir. Statünün değerlendirilmesi onun saygınlığını ortaya çıkarır. Saygınlık, bir statüdeki bireyin rol davranışının değerlendirilmesidir. Başka anlatımla, bireyin, statüsüyle ilgili beklentileri ne dereceye kadar başarılı bir biçimde yerine getirdiği hakkındaki değerlendirme saygınlıktır (Tezcan, 1991, s.37).

Değerlendirme biçimleri, zamana, topluma ve koşullara bağlı olarak değişmektedir. Bununla birlikte, toplumsal yaşam içinde önemli sayılan görevleri yerine getiren mesleklerin daha değerli ve saygın görüldükleri bilinmektedir. Toplumsal yaşam içinde bir mesleğin saygınlığını belirleyen iki ölçüte başvurulmaktadır: 1. Grubun varlığı ve geleceğini koruyup sürdürmesine katkısı. 2. Bunun başarılı bir biçimde yerine getirilmesi için gerekli olan zeka düzeyidir.

Bütün toplumlarda öğretmenler, sevgi ve övgüye değer insanlardır. Rollerini o kadar önemlidir ki, onlar olmadan toplumun yaşatılması olanaklı değildir. Buna karşın öğretmenin sahip olduğu statü düşüktür. Rolün statüye uygunluğu önemlidir. Öğretmenin statüsü ile rolü arasında uyum yoktur.

Genellikle öğretmenler, bütün toplumlarda alt ve orta gelir grubundan gelmişlerdir. Bu grupların (sınıfların) özelliklerini yansıtır. Orta sınıfın sosyo-ekonomik ve psikolojik sorunları onlar için de geçerlidir. Orta düzeydeki bir statü

sahibinden yüksek değer ve beklentilerle örülmüş rol beklemek tutarsızlıktır.

Öğretmen statü bakımından toplumun orta sınıfının alt kesiminde bulunmaktadır. Rol bakımından ise orta sınıfın üst kesiminde yer almaktadır. Bu durum öğretmenin sınıftaki davranışlarını ve mesleğe yönelik tutumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Günümüzde öğretmenin rolünü statüsüne uydurmaya çalışmak yerine, bu rollerin gereğine uygun statü kazandırılmaya çalışılmalıdır. Ulusal gelir artışına büyük katkı sağlayan öğretmenler, ulusal gelirden küçük pay almaktadırlar (Akyüz, 1978, s.12).

Toplumumuzda, öğretmenin rolü giderek artmakta, buna karşın statüsü azalmaktadır. Statü derecesinin etkenlerinden biri meslek olma özelliklerinin azalmasıdır. Genellikle meslek özelliği taşıyan bir işin taşımayandan daha çok uzmanlaşmış olduğu kabul edilir. Öğretmenlik mesleğinin bu özelliği kaybetmekte olduğu söylenebilir. Bundan başka öğretmenlik giderek kadın mesleği olduğundan bu mesleğin değeri toplumda kadın statüsündeki dalgalanmaları izlemektedir (Bursalıoğlu, 1979). Öğretmenlik mesleği, toplumu yeniden yaratma işleviyle saygınlığını sürdürürken güç ve maddi karşılıklar bakımından yetersiz olmasıyla da saygıya dönük değer yitimi ile karşı karşıyadır (Gündüz, 2000).

SONUÇ

Her toplumun eğitim sistemi kendine özgüdür. Bu sistem o toplumun sosyo-kültürel, ekonomik, politik özelliklerine göre kurulur, biçimlenir, gelişir; o toplumda geçerli olan değerleri yansıtır. Toplumun beklediği görevleri yerine getirir. Bu görevleri yerine getirmede en önemli sorumluluk öğretmene aittir. Öğretmenlik, bireylerin ve toplumun yaşam ve gelişim biçimini şekillendiren bir meslektir.

KAYNAKÇA

- Adem, M., (1981). Eğitim Planlaması. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayını.
- Akyüz, Y., (1978). Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri. Ankara.
- Aitunya, N., (1999). "Eğitim Hakkı", 75 Yılda Eğitim. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Aydın, A., (2000). "İnsan Doğası ve Yönetmel Yaklaşımlar", Eğitim Araştırmaları Dergisi. Cilt. 1, Sayı: 1, Ankara.
- Aydın, M., (1987). Eğitim Sosyolojisi Seçme Yazılar. Ankara.
- Başar, H., (1994). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pagem Yayını.
- Başar, İ.E., (1994). Eğitime Giriş. Ankara.
- Başar, İ.E., (1993). Türkiye Eğitim Sistemi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bursalıoğlu, Z., (1979). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi yayını.
- Demirel, Ö., (1987). Eğitim Terimleri Sözlüğü, Ankara.
- Dilaver, H., (1994). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Ergun, D., (1987). Sosyoloji ve Eğitim. Ankara: V. Yayını.

- Eroğlu, E., (1998). "XXI. Yüzyılda Öğretmen", Bilgi Çağında Öğretmenimiz. Ankara: Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yayını.
- Ertürk, S., (1997). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan, 1997.
- Fidan, N. ve Münire, E., (1994). Eğitime Giriş, Ankara: Meteksan.
- Goble, M. N. ve James F.P., (1997). The Changing Role Of The Teacher International Perspectives. Lausanne: Unesco.
- Gökçe, B., (1984). Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını.
- Gutek, G., (1997). Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar. Çeviren: Nesrin Kale. Ankara: Pagem Yayını.
- Gülmez, M., (1991). Öğretmenlerin Statüsü Tavsiyesi (1966 ILO/UNESCO Ortak Belgesi). Ankara.
- Gündüz, M., (2000). "Toplumsal Tabakalaşma Ölçütü Olarak Meslek ve Meslek Olarak Öğretmenliğin Saygınlığı", Eğitim Araştırmaları Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 1, Ankara: Anı Yayını.
- Güvenç, B., (1972). İnsan ve Kültür, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 1972.
- İnceoğlu, M., (1993). Tutum Algı İletişim. Ankara: V Yayını.
- Kalkan, M., (1997). "İnsancıl ve Yasaklayıcı Öğrenci Kontrol Eğitimi", Milli Eğitim Dergisi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 1997.
- Kaplan, S.P., (1990). Educational Psychology For Tomorrow's Teacher. New York: West Publishing Company.
- Kavcar, C., (1998). "Edebiyat ve Güzel Sanatlar Eğitimi", Türkiye'de Eğitim Yönetimi. İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayını.
- Kongar, E., (1985). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Bilgi Yayını, 1985.
- Kuzgun, Y., (1991). "Öğrencilerin Öğretmenlerden Bekledikleri ve Gözledikleri Davranışlar", Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu'nda sunulan bildiri. İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Geliştirme Merkezi yayını, 1991.
- Küçükahmet, L., (1998). Öğretim İlke ve Yöntemleri, İstanbul: Alkım Yayını.
- Linton, R., (1945). The Cultural Background of Personality. New York: Appleton Century Crofts, Inc., 1945.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.), (1973). Resmi Gazete, 14574, Haziran.
- Oğuzkan, A. F., (1981). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Oktay, A., (1991). "Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Nitelikleri", Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı:3, İstanbul: M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Yayını.
- Ozankaya, Ö., (1980). Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Durumu Yayını.
- Popham, W. J. ve Eva, L. B., (1986). Eğitim Durumlarının Düzenlenmesi. Çeviren: Lütfi Özbilgin, Malatya.
- Sorokin, A. P., (1962). Society Culture and Personality. New York: Cooper Square Publishers, Inc.
- Sönmez, V., (1986). "Türkiye'de Eğitimin Kalitesi ve Geleceği", Ankara: Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 1, H.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.

- Sönmez, V., (1990). Sevgi Eğitimi. Ankara: Adım Yayını.
- Tanilli, S., (1988). Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz. İstanbul: Amaç Yayınevi.
- Taymaz, H., (1984). "Hizmet İçi Eğitim Elemanı Yetiştirme", Eğitim Bilimleri Sempozyumu (5-6 Nisan) (Yayına Hazırlayan: Cavit Kavcar) Ankara: A.. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Tezcan, M., (1997). Türk Kişiliği ve Kültür-Kişiliği İlişkileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 1997.
- Ülgen, G., (1995). Eğitim Psikolojisi Birey ve ğrenme, Ankara.
- Varış, F., (1973). "Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de ğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Birkaç Sorun", 50. Yıla Armağan, Cilt.6, Sayı:1, Ankara: A.. Eğitim Fakültesi Yayını.
- Varış, F., (1991). Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: A.. Eğitim Fakültesi Yayını, 1991.
- Yavuzer, H., (2000). Okul Çağı Çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
-